

Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem

Innehåll

Varför en regional livsmedelsstrategi?.....	3	Nulägesbild över livsmedelssystemet i Västra Götaland	9
Med sikte på ett hållbart regionalt livsmedelssystem	4	Primärproduktion – gröna och blå näringar	9
Genomförande av Västra Götalands regionala livsmedelsstrategi	5	Livsmedelsindustrin	10
Vision	5	Restaurang och offentliga kök.....	11
Gemensamt ansvar för genomförandet	5	Måltidsturism	11
Västra Götalands livsmedelsråd	5	Dagligvaruhandel.....	11
Genomförandepinciper.....	6	Internationell handel och export	12
Prioriterade insatsområden	6	Konsumtion.....	12

Grafisk formgivning och produktion: VGR Inhouse, 2026

Foto: Garbis Sarafian (framsida, s. 12), Helena Skoog (s. 3), Simon Karlsson (s. 11, 12),
Marisol Benites – Unsplash (s. 12), Shutterstock (s. 12)

Varför en regional livsmedelsstrategi?

Sedan den nationella livsmedelsstrategin antogs av Sveriges riksdag 2017 har Västra Götalandsregionen (VGR) och Länsstyrelsen i Västra Götaland haft en gemensam regional livsmedelsstrategi. Först genom att länsstyrelsen nyttjade VGR:s tidigare program för livsmedel och gröna näringar (en del i den förra regionala utvecklingsstrategin, RUS 2014–2020) sedan genom att en gemensam livsmedelsstrategi togs fram 2022, *Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem*. Sedan dess har omvärlden förändrats. En nationell livsmedelsstrategi 2.0 presenterades 2025, innevarande RUS uppdateras, och en geopolitisk osäkerhet råder där fokus på försörjningsfrågor har blivit allt mer tydlig. För att den regionala livsmedelsstrategin bättre ska spegla nuläge och aktuella styrdokument uppdateras därför Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem.

Utöver den gemensamma regionala livsmedelsstrategin har VGR och Länsstyrelsen sedan lång tid samarbetat kring livsmedelsfrågor utifrån gemensamma mål och utifrån respektive organisations roller och ansvar. Det rör bland annat resurser till innovationssystem och den gemensamma jordbrukspolitikens stöd såväl som olika främjandeinsatser.

Västra Götalandsregionen har sedan bildandet 1999 i samverkan med länets aktörer bidragit till att bygga upp ett omfattande stöd och innovationssystem som i dag omfattar hela livsmedelssystemet och gynnar innovation, miljö- och klimatarbete,

företagande och hållbara konsumtionsmönster. Dessa strukturer ger länets aktörer goda möjligheter att möta framtidens krav och ta tillvara länets styrkor.

Denna uppdaterade regionala livsmedelsstrategi anger *riktningen* för det fortsatta arbetet. Strategin omsätter länets förutsättningar och styrkor till den nationella livsmedelsstrategins mål om ökad produktion, minskad sårbarhet och hållbar utveckling. Den regionala livsmedelsstrategin är en del i genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin samt den nationella livsmedelsstrategin, såväl som att den bidrar till länsstyrelsens ansvar att se till att den nationella politiken får genomslag i länet. Den regionala livsmedelsstrategin väntas leda till en ökad samverkan mellan aktörer i länets livsmedelssystem, med tyngd i de prioriterade insatsområden som strategin pekar på. Det kan ske i form av nya affärsmässiga samarbeten, gemensamma utvecklingsprojekt eller på andra sätt. Med strategin vill Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland tydligt visa i vilken riktning länets livsmedelssystem önskas utvecklas framåt.

Med den regionala livsmedelsstrategin tar Västra Götaland nästa steg för att stärka livsmedelssystemets långsiktiga robusthet, hållbarhet och konkurrenskraft – och för att bidra till ett livsmedelssystem som fungerar bättre för både människor, företag och natur.

Med sikte på ett hållbart regionalt livsmedelssystem

Livsmedelssystemet inkluderar alla processer och all infrastruktur som behövs för att förse människor med mat. Det omfattar markanvändning, primärproduktion, förädling, förpackning, distribution, marknadsföring och försäljning samt tillagning, konsumtion och avfallshantering.

Livsmedelsproduktionen och samhället i stort står inför ett antal utmaningar. Akuta och övertid växande hot mot framtida livsmedelsproduktion som måste omhändertas är effekterna av klimatförändringarna i form av bland annat extremväder, vilket drabbar lantbruket både här och i andra delar av världen men också de utmaningar som är kopplade till förlusten av biologisk mångfald. Livsmedelskedjan står för cirka en femtedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Andra utmaningar är att lönsamheten fortsatt är svag i delar av primärproduktionen och i vissa branscher inom livsmedelsindustrin. Innovationshöjden och omfattningen av forskning och utveckling i många företag behöver stärkas för att möta en snabbt föränderlig omvärld med växande hållbarhetskrav. Kompetensförsörjningen är en allt mer kritisk fråga inom hela livsmedelssystemet. Därtill påverkar ekonomiska förutsättningar, kostnadsläge och geopolitisk osäkerhet både investeringar och företagens handlingsutrymme.

I Västra Götaland finns dock goda naturgivna förutsättningar för ökad livsmedelsproduktion både från land och vatten. Här finns ett livsmedelssystem med stor bredd, betydande utvecklingskraft, och engagerade människor. Det finns även goda förutsättningar att bidra till en stärkt och växande bioekonomi och att utveckla cirkulära flöden och resurseffektiva värdekedjor. Länet rymmer dessutom välrenommerade

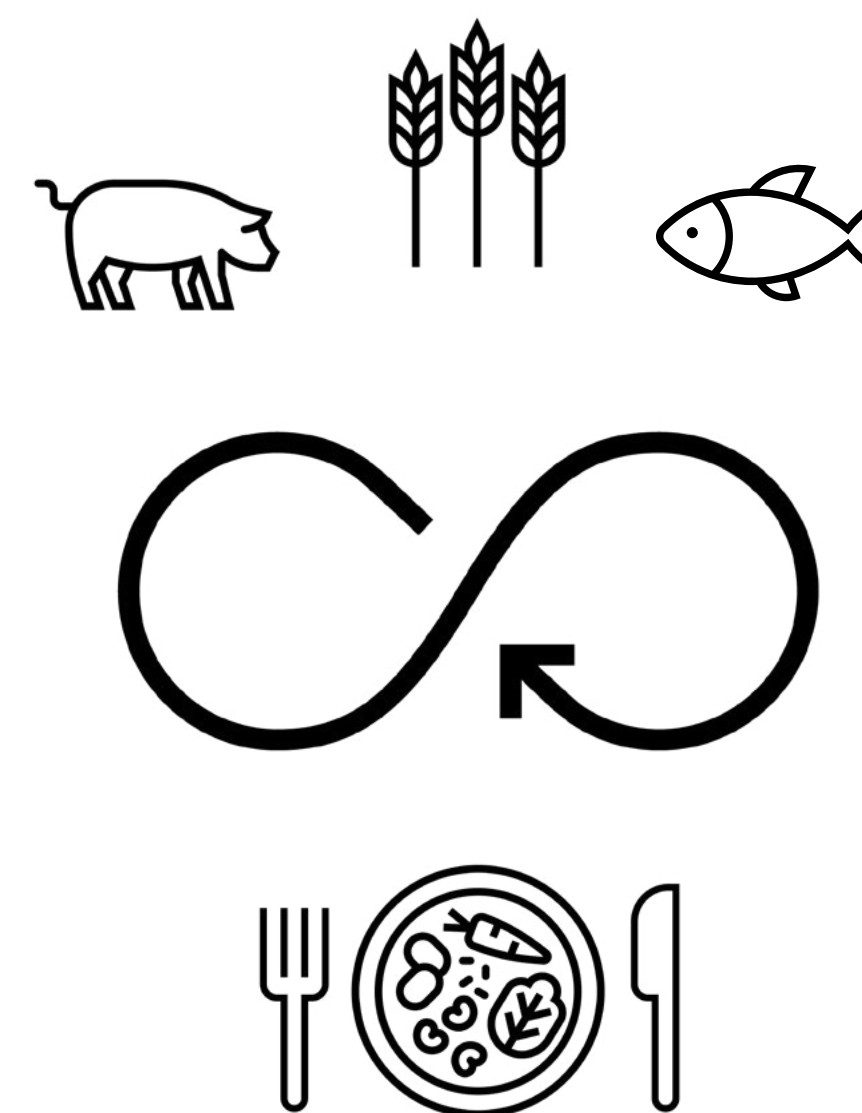
lärosäten, forskningsinstitut och innovationsmiljöer som bidrar med kunskap, kompetens och teknik i framkant. Tillsammans med en stark måltidskultur och en växande måltidsturism finns goda möjligheter att höja värdet på regionens råvaror och livsmedel, och att synliggöra och stärka Västra Götaland som Sveriges ledande livsmedelslän.

Livsmedelssystemets karaktär kan enkelt beskrivas enligt följande: primärproduktionen är platsbunden och beroende av klimat, mark/hav och naturresurser; förädlingen präglas av krav på kvalitet, hållbarhet, effektivitet och innovation; handeln domineras av centraliserade strukturer; och den offentliga konsumtionen formas av pris, upphandling och hushållens val. Alla de processer som leder till att råvaror från hav, sjöar, skog och jord hamnar på våra tallrikar kan beskrivas som ett komplext och dynamiskt livsmedelssystem. Livsmedelssystemets olika delar har skilda drivkrafter och utmaningar, därför finns det sällan några enkla lösningar på utmaningarna, utan det krävs samverkan och ett långsiktigt och strategiskt arbete.

Starka innovationsmiljöer, forskning och tydlig samverkan fungerar som hävstänger för att stärka systemet. Vikten av minskad sårbarhet kopplat till omvärldsberoende blir allt tydligare. Samtidigt är handel med omvärlden en viktig del av västsvensk och svensk livsmedelsproduktion där Göteborgs hamn är en nyckelfaktor för hela Sveriges livsmedelsproduktion och konsumtion. Utöver den konkreta nyttan att säkerställa att vi får mat skapar livsmedelssystemet arbetstillfällen i hela länet, och brukandet av landskapet bidrar till ett rikt odlingslandskap och andra miljö tjänster. På våra tallrikar ligger många

hållbarhetsmål och konsumenters val är en viktig faktor i hur livsmedelssystemen utvecklas framåt.

Västra Götalands regionala livsmedelsstrategi består av en vision, fyra prioriterade områden, samt fyra genomförandeprinciper. Dessa är framtagna baserat på inspel från aktörer från livsmedelssystemet, samt den nulägesanalys som presenteras senare i dokumentet.

Genomförande av Västra Götalands regionala livsmedelsstrategi

Gemensamt ansvar för genomförandet

Genomförandet av den regionala livsmedelsstrategin bygger på gemensamt ansvar och samverkan med aktörer från hela livsmedelssystemet. En förändring i livsmedelssystemet sker genom samspel mellan primärproduktion, industri, handel, offentliga kök, restauranger, måltidsturism, civilsamhällets organisationer, forskning och konsumenter. Ingen aktör kan ensam driva utvecklingen. Arbetet ska utgå från befintliga initiativ, strukturer och samarbeten, och stor vikt ligger på samordning. Livsmedelssystemet är ett komplext och dynamiskt system som påverkas av många externa faktorer och händelser. Det finns därför delar av livsmedelssystemet som är svårt att förutse eller styra över. Med ett långsiktigt, uthålligt och strategiskt arbete, som tar avstamp i den regionala livsmedelsstrategin, kan livsmedelssystemet fortsatt utvecklas mot en hållbar omställning i alla delar.

Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen i Västra Götaland har rollen att vara samordnande och möjliggörande. Övriga aktörer i länet är exempelvis företagsstödande verksamheter, institut och akademi, primärproducenter inom blå och gröna näringar, livsmedelsindustrin, handeln, restaurang- och turismverksamheter, offentliga aktörer och civilsamhällets organisationer. I de gröna näringarna inkluderas både odling och djurhållning. Alla dessa aktörer spelar en central roll i utvecklingen av länets livsmedelssystem. De regionala aktörerna i livsmedelssystemets olika delar kan skapa förutsättningar för och driva innovation, samverkan, kompetensförsörjning, hållbar omställning, regelutveckling, säkra nya investeringar och bidra till långsiktig stabilitet i livsmedelssystemet.

För att aktivt kunna arbeta för att länets möjligheter nyttjas fullt ut krävs också att stödsystem och processer fungerar, från EU till kommunal nivå. Därför är det viktigt att de stödsystem och den lagstiftning som finns på plats är utformad för att de lokala och regionala möjligheterna ska kunna nyttjas. Insatser som prioriteras bör vara strategiska, riktade och ha god potential att bidra till den regionala livsmedelsstrategins vision. Strategin har inte något slutdatum, utan kommer följas upp och revideras vid behov. Aktiviteter och resultat ska kommuniceras löpande.

Västra Götalands livsmedelsråd

Ett livsmedelsråd har rollen att säkerställa förankring och engagemang i livsmedelssystemets alla delar, samt möjliggöra en gemensam röst i strategiska frågor. Rådet ska bestå av företrädare från olika delar av livsmedelssystemet så som näringslivet, offentliga verksamheter, akademi och institut, företagsfrämjande verksamheter och civilsamhällets organisationer. Livsmedelsrådets uppdrag är att bidra i utvecklingen av livsmedelssystemet, identifiera behov, flaskhalsar och nya prioriteringar, rådgöra om strategiska vägval och bidra till genomförandet av Västra Götalands livsmedelsstrategi.

Vision

Livsmedelssystemet i Västra Götaland är livskraftigt, lönsamt och innovativt – från lantbruk, fiske och vattenbruk till konsument – och bidrar till ökad produktion, stärkta ekosystem, ett starkt näringsliv och god folkhälsa i hela länet.

Genomförandeprinciper

Ett antal principer vägleder och genomsyrar genomförandet av Västra Götalands livsmedelsstrategi:

Långsiktighet och samverkan

Satsningar som genomförs i linje med den regionala livsmedelsstrategin ska ha en långsiktighet, med fördel ske i samverkan mellan flera aktörer från livsmedelssystemet, och bidra till genomförandet av Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030 samt den nationella livsmedelsstrategin.

Hållbarhet i tre dimensioner

Ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet integreras i varje insats som genomförs i linje med den regionala livsmedelsstrategin. Satsningar som genomförs i dag ska inte äventyra framtida tillgång till säkra och hållbara livsmedel.

Olika platsers förutsättningar

Insatser ska skapa nytta i länets alla delar, med hänsyn till olika förutsättningar för stad, landsbygd och kust där lärdomar och goda exempel kan spridas till andra delar av länet.

Uppföljning och lärande

Kontinuerlig uppföljning och lärande av de insatser som genomförs bäddar för att vid behov kunna justera inriktning och framtida satsningar utifrån ny kunskap och förändrad omvärld. Livsmedelssystemet är under ständig förändring och en löpande dialog är nödvändig inom systemet för att säkerställa relevans och snabbt agerande.

4

Prioriterade insatsområden

Västra Götalands livsmedelsstrategi har fyra prioriterade insatsområden:

1. Livsmedelsproduktion för framtiden – hållbart och konkurrenskraftigt från lantbruk, fiske och vattenbruk till konsument.
2. Robusta försörjningskedjor och ett cirkulärt livsmedelssystem.
3. Kompetensförsörjning och livslångt lärande.
4. Stärkt innovationskraft.

1. Livsmedelsproduktion för framtiden – hållbart och konkurrenskraftigt från lantbruk, fiske och vattenbruk till konsument

Västra Götaland har ett starkt livsmedelssystem, från lantbruk, fiske och vattenbruk, industri och logistik till handel, offentliga kök, restaurang och måltidsturism. Primärproduktionen och livsmedelsindustrin i länet har ca en femtedel av landets totala anställda inom branschen. För att förverkliga länets potential behövs ett tätare samspel där aktörer utnyttjar gemensam infrastruktur, kunskap och data, och där regionala resurser riktas till insatser som skapar största möjliga nytta för hela systemet. Det handlar inte enbart om att öka den totala livsmedelsproduktionen, utan om att göra det på ett långsiktigt sätt, där kvalitet och hållbar produktion är viktigt. Strategins genomförande utgår från att en ökad, hållbar och lönsam livsmedelsproduktion är en central del av att nå övriga mål.

Livsmedelssystemet behöver stärkas inom länet såväl som utanför. Det gäller jordbrukets långsiktiga produktionsförmåga och dess påverkan på omgivande land och vattensystem, och större fokus på cirkulära lösningar som minskar svinn och avfall både från primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Konsumtionen och våra livsmedelsval är en central kraft i omställningen. Stora inköpare, så som offentliga kök och handeln,

kan skapa marknader för mer och fler hållbara och närproducerade produkter, driva innovation och främja säsonganpassning av råvaror.

Trots goda förutsättningar för omställning, så bromsas utvecklingen av olika utmaningar: svag lönsamhet i delar av kedjan, låg innovations- och FoU-nivå i många företag, kompetensbrist, samt känslighet för omvärldstörningar. Genom att samla aktörer, tydliggöra roller och prioritera systemnytta kan Västra Götaland stärka konkurrenskraften samtidigt som omställningen snabbas på.

Behov:

- En livsmedelsproduktion och konsumtion som stärker konkurrenskraften samtidigt som den minskar utsläppen och bidrar till stärkta ekosystem och biologisk mångfald, vilket därmed minskar sårbarheten.
- Stärkt samverkan mellan primärproduktion, industri, handel, blå näringar, offentlig sektor, akademi och civilsamhälle.
- Insatser som bidrar till hållbara framtidslösningar, exempelvis nya råvaror, diversifierade proteinkällor, nya process- och odlingsmetoder, nya affärsmodeller, hållbar konsumtion, omhändertagande av biflöden, och export.
- Attraktiv måltidsturism som marknadsför regionens råvaror, producenter och matkultur.

- En aktiv och engagerad offentlig verksamhet som erbjuder hållbar och näringsrik mat till dess måltidsgäster, samtidigt som möjligheterna med offentlig upphandling används strategiskt för att bidra till en hållbar omställning.
- Satsningar som stärker livsmedelssystemet i fredstid, och som bidrar till ökad beredskap och försörjningsförmågan i kristid, utan att kompromissa med hållbarhet.

2. Robusta försörjningskedjor och ett cirkulärt livsmedelssystem

Ett robust och resilient livsmedelssystem kräver försörjningskedjor som är synkroniserade, effektiva och adaptiva. Det handlar om tillgång till insatsvaror såväl som logistikkedjans bärighet från råvara till konsument, men också att förädlingsledets olika funktioner fungerar.

Här finns möjligheter för symbioslösningar för olika biflöden som kan bli nya produkter till konsument, eller till energi och näring tillbaka till jordbruket. Spårbarhet, data för planering och tillgång till lokal och regional marknad via handel och offentliga måltider ökar både robusthet och är värdeskapande.

Behov:

- Stärkt kapacitet och produktion inom de blå näringarna, exempelvis genom utveckling av hamnar, en stark beredningsindustri och logistik som möjliggör att råvaror i högre grad kan landas, hanteras och förädlas i regionen.
- Nya cirkulära lösningar för biflöden inom livsmedelsproduktionen som omvandlas till exempelvis produktion av biogas, gödning till lantbruket, ingredienser till foder eller livsmedel, samt satsningar kopplat till klimatanpassning i lantbruket och betesmarker.
- Insatser som bidrar till höjd kunskap om krisplanering och insatser som bidrar till hållbara insatsvaror, energiförsörjning, vattentillgång, transporter och lagerhållning inom livsmedelssystemet.
- Främjad spårbarhet och nya dataflöden som stödjer planering, kvalitet och marknadstillgång.
- Diversifierad livsmedelsproduktion i primärledet, där bland annat produktion av frukt och grönt, alternativa animalieproteiner, spannmål, olja, och växtbaserat protein kan öka, samt utveckling av nya produkter av dessa råvaror.
- Stärkt förädling inom länet, där vissa av första stegets förädling i dag saknas, så som tvättning, skalning, malning, kokning.

3. Kompetensförsörjning och livslångt lärande

Kompetens är avgörande för att företag och offentliga verksamheter ska kunna utveckla teknik, metoder och affärer. Branschens attraktivitet måste stärkas, genom god arbetsmiljö, ledarskap och karriärvägar som lockar unga, utrikesfödda och personer mitt i arbetslivet. Offentliga kök och restauranger utgör viktiga arenor för kompetensutveckling i praktiken, bl.a. för näringslära, hållbar menyplanering, säsonganpassning och svinnreducering.

Västra Götalandsregionens satsning på gymnasiets naturbruksprogram är av strategisk betydelse för att upprätthålla primärproduktionens kompetensförsörjning. I uppdraget till naturbruksförvaltningen ingår också vuxenutbildning på både gymnasie- och yrkeshögskolenivå.

För att möta kompetensbehovet i livsmedelssystemet i Västra Götaland behövs tillgång till både gymnasie- och yrkesutbildningar, högre utbildning, forskning, samt korta riktade vidareutbildningar, med starka kopplingar till arbetslivet. Civilsamhället kan också bidra med viktiga insatser för livslångt lärande.

Behov:

- Ett riktat utbildningsutbud och matchning med behoven inom alla delar av livsmedelssystemet.
- Stärkt entreprenörskap och ledarskap i näringslivet, inklusive affärsutveckling, export- och upphandlingskompetens och kunskap om vad innovation, digitalisering med mera kan bidra med i den egna verksamheten.
- Fortsatt arbete med kompetenshöjning inom offentliga kök och restauranger, inklusive validering av kompetens.
- Ökad attraktivitet och stärkt framtidstro för yrken inom jordbruk, restaurang, offentlig måltid och handel som minskar personalomsättningen och sårbarheten.

4. Stärkt innovationskraft

I Västra Götaland finns en mängd företagsstödande aktörer som har som en del i sitt arbete att stötta små och medelstora livsmedelsföretag, lantbruksföretag samt offentliga kök i länet att öka sin innovationshöjd. Exempelvis sker det genom kunskapshöjande insatser mot målgruppen, etablering av samverkan med akademi och näringsliv, vägledning till olika typer av finansieringsmöjligheter och genom vägledning till relevanta test- och demoanläggningar.

I Västra Götaland finns många framstående forskargrupper inom livsmedels- och lantbruksområdet. Här finns ett behov av att bättre nå ut med forskningen så att den tillämpas och göra nytta i samhället, för företagen och för länets invånare.

Möjligheterna inom innovations- och forskningsområdet är stora, och det finns behov och efterfrågan på nya innovationer och stärkt samverkan mellan näringen och forskningen. Genom att ta vara på dessa möjligheter kan nya företag, produkter eller processer utvecklas som stärker både näringslivet och forskningen i länet.

Behov:

- Högre nyttjandegrad av forskning, utveckling och innovation, samt stärkta finansieringsmöjligheter för företag i länet.
- Ökad samverkan mellan forskare och företag i hela livsmedelssystemet, så att ny forskning kommer ut till branschen och implementeras.
- Sänkt tröskel för företagens nyttjande av test och demoanläggningar, vilket möjliggörs bland annat genom stärkt rådgivning, nya affärsmodeller för testbäddar och kännedom om möjliga stöd och finansiering för de företag som vill nyttja en testbädd.

- Insatser inom tillämpad forskning som svarar på de utmaningar branschen har och där tröskeln är låg för implementering och omställning i lantbruket och näringslivet, så att forskningsresultat omsätts i praktiken.
- Effektiv kunskaps- och informations-spridning till aktörer i länet om nya innovationer, forskning och kommande möjligheter, via etablerade och nya kanaler som säkerställer god regional spridning.
- Insatser som är modiga, i framkant och vågar utmana rådande praxis, som kopplar till livsmedelssystemets utmaningar och kan bidra till hållbara lösningar för framtiden.

Nulägesbild över livsmedelssystemet i Västra Götaland

Inom länets gränser finns nästan hela livsmedelssystemet representerat, inklusive en mängd stödaktörer, expertis och forskning inom livsmedelsområdet. Detta bäddar för goda förutsättningar för ett hållbart och konkurrenskraftigt livsmedelssystem i Västra Götaland. Livsmedelssystemet har ett förädlingsvärde på 48 miljarder kronor och sysselsätter knappt 70 000 personer i Västra Götaland.

Det finns utmaningar och utvecklingsområden inom livsmedelssystemets olika delar, och systemet påverkas dessutom av en mängd yttre faktorer. Kapaciteten att omfamna denna dynamik är avgörande. Att bygga en beredskap och robusthet inför oväntade händelser i normaltillstånd, ökar livsmedelssystemets möjlighet till omställning vid kriser.

Primärproduktion – gröna och blå näringar

I Västra Götaland finns jordbruk i stort sett i hela länet även om den stora delen av produktionen sker i de mer utpräglade jordbruksbygderna i Dalsland och Skaraborg. Stordriftsrationalisering har lett till färre men större företag och framför allt grisknäringen och fjäderfäproduktionen är koncentrerad till relativt få områden. En stor andel av lantbruksföretagen är inte heltidsföretag men en stor del av arealen brukas av heltidsföretagen. Omkring 29 000 personer är sysselsatta i primärproduktionen i Västra Götaland, varav 10 000 heltid, vilket är nästan 18 procent av den totala sysselsättningen i primärproduktionen i riket. Förutsättningarna för

jordbruk i Västra Götaland är goda och jordbrukets roll i ett försörjningsperspektiv kan väntas öka.

I ett framåtblickande perspektiv är det viktigt att förstå att primärproduktionen kan utvecklas på många olika sätt och att det finns stora möjligheter men naturligtvis också utmaningar. Hur ser framtidens proteinförsörjning ut, för både humankonsumtion och foder, hur kan vi säkerställa behoven för klimatanpassning i lantbruket, eller koppla samman primärproduktionens biomassaflöden med annan industri för att på olika sätt skapa synergier och cirkulära flöden.

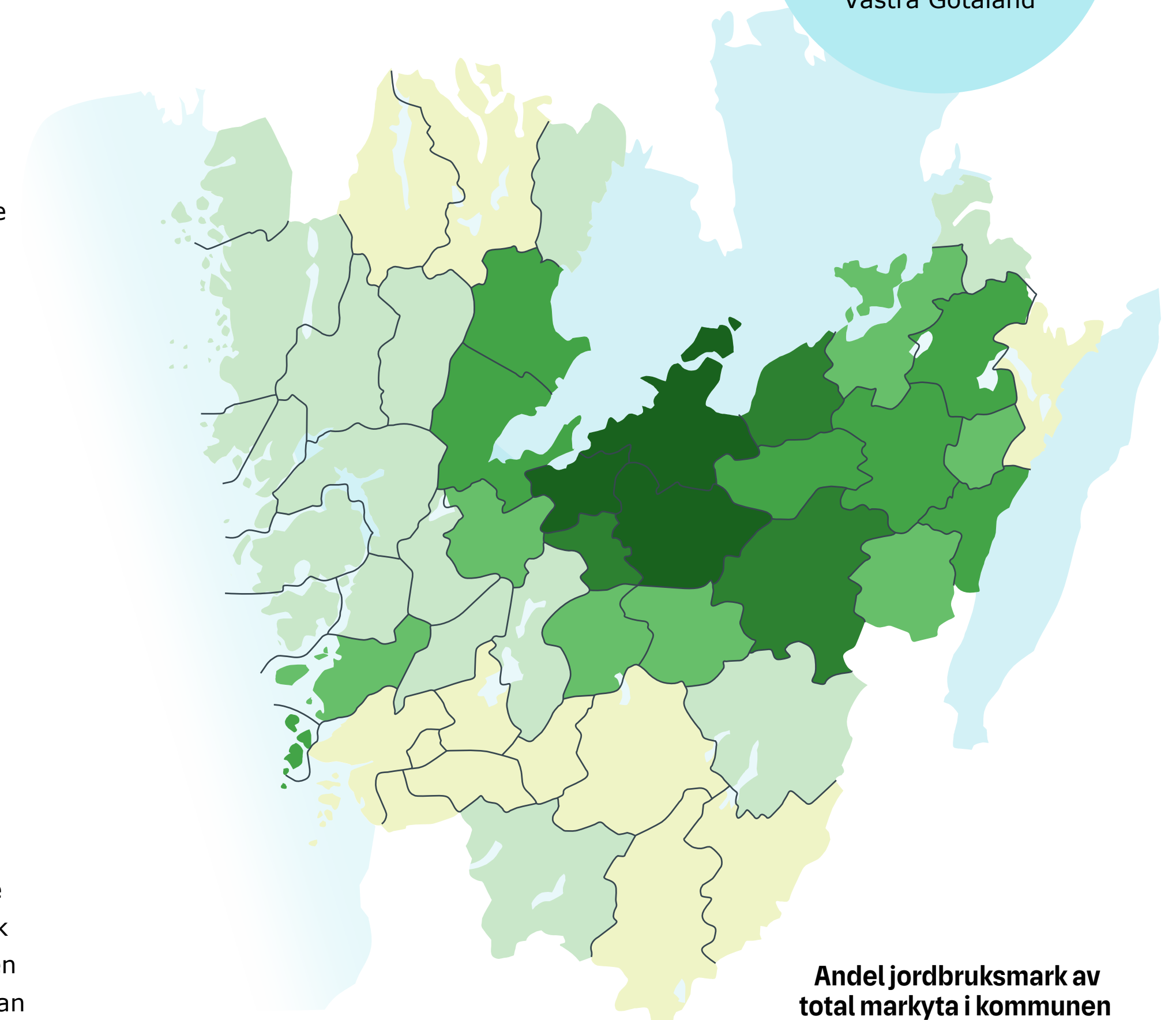
Det finns en lång fisketradition längs med västkusten i Västra Götalands och även i länets sjöar. Det finns goda möjligheter att öka svensk livsmedelsproduktion från de blå näringarna, exempelvis genom att en större andel av den fisk som fångas kan landas (lastas av) i svenska hamnar, större nyttjande av den landade blå biomassa, och ökad livsmedelsproduktion från andra arter samt från landbaserat vattenbruk. Det finns utmaningar med fisket i havet som behöver hanteras för att säkerställa välmående fiskebestånd och stärkt biologisk mångfald i våra vatten.

Fiske och vattenbruk sysselsätter omkring 440 respektive 90 personer i Västra Götaland. Sill och skarpsill står för större delen av Sveriges fiskefångst där merparten landas i Danmark och blir till djurfoder. Endast en liten del av den totala fångsten blir svenska livsmedel, och resursutnyttjandet av fiskbiomassa är relativt låg. Det finns flera hamnar på västkusten, men de har begränsad storlek och mottagningskapacitet, vilket begränsar

Livsmedelssystemet sysselsätter nära

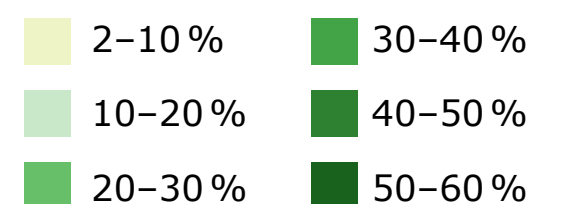
70 000

personer i
Västra Götaland

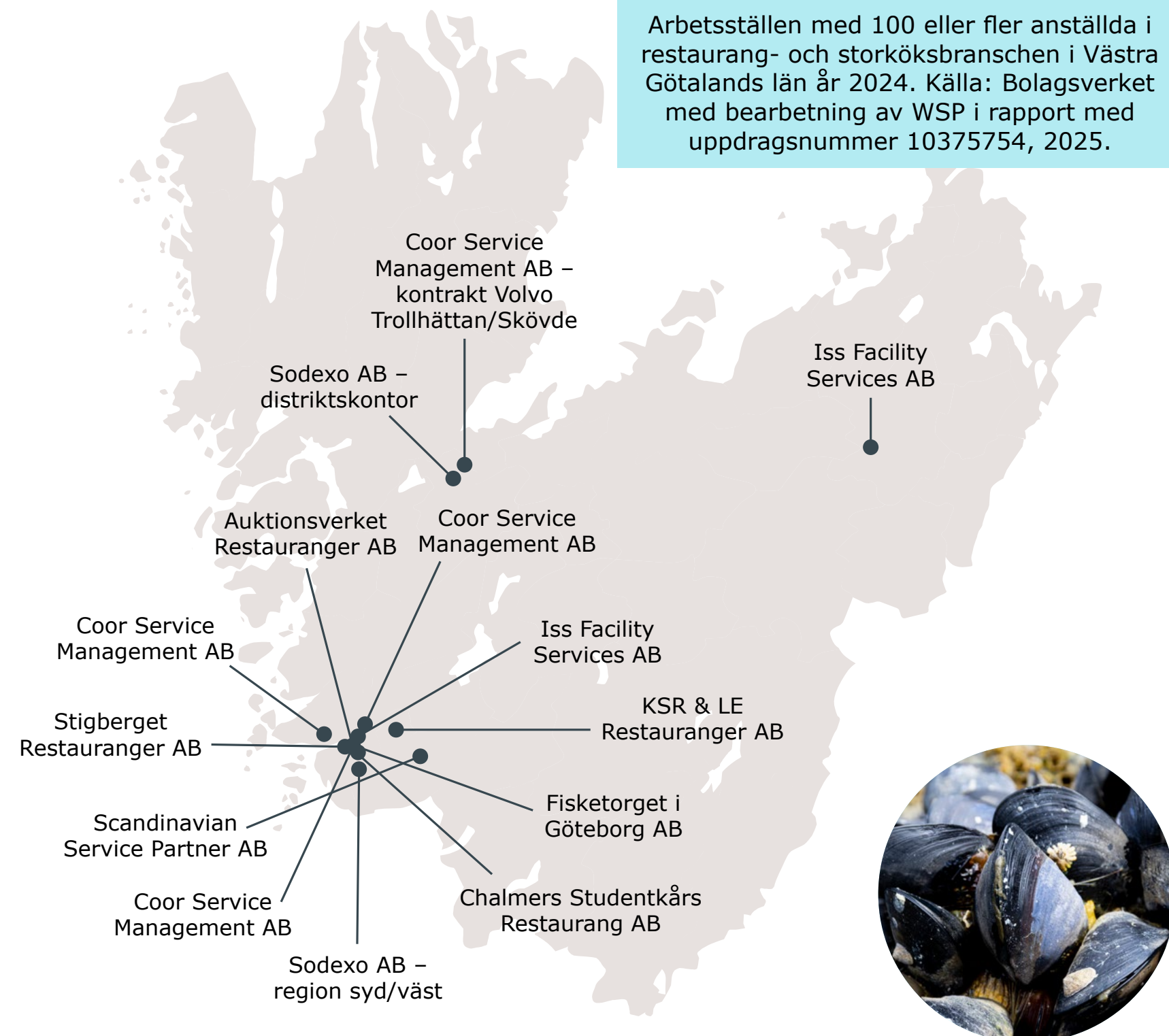
Källa: Jordbruksverket med bearbetning av WSP i rapport med uppdragsnummer 10384876, 2026.

Andel jordbruksmark av total markyta i kommunen

Arbetsställen med 100 eller fler anställda i restaurang- och storköksbranschen i Västra Götalands län år 2024. Källa: Bolagsverket med bearbetning av WSP i rapport med uppdragsnummer 10375754, 2025.

Restaurang och offentliga kök

Restauranger och offentliga kök utgör, tillsammans med handeln, det steg i livsmedelssystemet där livsmedlet når ut till konsumenten. Offentliga kök är centrala för att förse exempelvis barn, äldre och sjukhuspatienter med god och näringsrik mat. Offentliga kök kan också fungera som testmiljöer för livsmedelsproducenter som vill prova nya och innovativa livsmedelsprodukter. Restauranger och offentliga kök stimulerar efterfrågan på lokala livsmedel genom att köpa från lokala producenter, och kan därmed också öka konsumenternas kännedom om dessa produkter. De offentliga kökens inköp av råvaror och livsmedel påverkar efterfrågan på marknaden, vilket är en del i att styra efterfrågan och produktion av lokalt producerade livsmedel.

Det arbetar ca 24 000 personer inom restaurang och storkök i Västra Götaland, och branschen utgörs till största del av små företag med 0–9 anställda, många anställda är utrikesfödda, i ung ålder och med låg utbildningsgrad. Detta visar att branschen är en viktig instegsbransch på arbetsmarknaden för unga och utrikesfödda, men innebär också utmaningar med hög personalomsättning. Restaurang- och storköksbranschen i Västra Götaland står inför betydande utmaningar kopplat till kompetensförsörjning och ekonomiska påfrestningar som höga råvarupriser, ökade hyror och hög personalomsättning.

Måltidsturism

Restauranger och caféer är en viktig del av måltidsturismen och besöksnäringen, och bidrar till både arbetstillfällen och försäljning av lokalproducerade livsmedel. Småskaliga aktörer kombinerar ofta servering med gårdsbutik, egen produktion

eller upplevelseturism. Under pandemin ökade intresset för lokala matupplevelser när fler semestrade i Sverige, och många turister från Europa hittar också till Sverige på semestern numera. Tillväxtverkets Turismräkenskaper visar att den totala turistiska omsättningen för 2023 i Västra Götaland uppgick till ca 61 miljarder kronor och av dessa spenderades ca 8,25 miljarder kronor på mat och dryckesupplevelser i regionen. Turistrådet Västsveriges intervjuundersökningar i länet visar att ca 30 % av de pengar turisterna spenderar på en dag går till restaurangbesök. Nya regler för gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker öppnar nya möjligheter för måltidsturismen.

Genom sin lokala närvaro spelar måltidsturismens verksamheter en viktig roll för gemenskapen i lokalsamhället, skapar arbetstillfällen och lockar besökare till sina orter.

Dagligvaruhandel

Inom dagligvaru- och partihandel finns det idag ca 25 000 personer sysselsatta, där dagligvaruhandeln står för nästan 19 500 anställda. Branschen erbjuder ofta instegsjobb och spelar en viktig roll för personer som är nya på arbetsmarknaden och utrikesfödda vilket också återspeglas i åldersstrukturen där 60 procent av de sysselsatta är mellan 20 och 39 år.

Den svenska dagligvaruhandeln kännetecknas av en stark marknadskoncentration där ICA, Coop, Axfood och Lidl står för 95 procent av marknadsandelarna. Detta innebär en utmaning för många mindre butiker, särskilt på landsbygden, som har svårt att matcha de stordriftsfördelar som de större butikerna har. Mindre butiker kan dock nischa sig mot ett annat värdeerbjudande så som närhet till producent och lokal förankring. Gårdsbutiker

kan även bidra med andra värden såsom turism till sina lokala samhällen. Under senare år har även andra former av alternativa distributionskanaler ökat i popularitet och stärkt efterfrågan på lokala produkter. Vi har alla som konsumenter ett ansvar för matproduktionen genom konsumentmakt, där efterfrågan styr utbudet. Genom att välja lokala och regionala produkter bidrar vi också till en ökad efterfrågan på dessa, och därigenom bidrar vi till ett stärkt och robust livsmedelssystem.

Internationell handel och export

Internationell handel är avgörande för svensk livsmedelsproduktion. Internationell handel säkerställer tillgång till nödvändiga insatsvaror som vi delvis inte kan producera i Sverige så som foder, bränsle och gödsel. Detta möjliggör ett brett utbud av livsmedel året om och en stabilitet i livsmedelsförsörjningen.

Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel uppgick till drygt 140 miljarder kronor år 2024. I dagsläget finns ingen regionaliserad exportstatistik. Export kan vara av avgörande betydelse för bolag att växa och hitta marknader för innovativa nischprodukter. Här har svenska livsmedelsbolag de senaste åren stärkt sin internationella profil särskilt inom hållbarhet, livsmedelssäkerhet och innovativa produkter. Vad gäller kvantitet är det de större bolagen som skickar sina varor på export dock uppgår 23 procent av livsmedelsindustriföretagen i länet att de exporterar sina varor. Göteborgs hamn är Skandinaviens största godsnavn och är kritisk för både import och export av livsmedel och insatsvaror för hela Sveriges livsmedelsförsörjning. God tillgång till logistik och infrastruktur stärker länets möjligheter för livsmedelsexport och import. Samtidigt är en koncentrerad infrastruktur en sårbar del i systemet som behöver uppmärksammas.

Konsumtion

Konsumenternas efterfrågan påverkar vilka livsmedel som produceras och säljs, vilket innebär att vi alla har ett stort ansvar för livsmedelssystemets utveckling. Våra val av livsmedel påverkas av faktorer som pris, smak, ursprung, miljö samt av vår kunskap om hälsa och klimat. Odling av livsmedel i hushåll, tillsammansodlingar och andelsjordbruk bidrar till ökad kunskap, intresse och förståelse om hur livsmedel produceras, inte minst för yngre generationer. Trender visar ett ökat fokus på hållbarhet, närproducerat och på hälsosamma livsmedel, men det kan vara svårt för konsumenter att göra medvetna val när olika mervärden står mot varandra. De senaste åren har pris varit en nyckelfaktor för svenska hushåll, medan exempelvis ekologiska varor tappat marknadsandelar.

Vi har möjligheter att sluta kretslopp och öka resursutnyttjandet för de varor vi producerar i Sverige samtidigt som man kan främja säsongbetonade produkter och ändra konsumtionsmönster. Att kostvalen är viktiga råder inget tvivel om. Samtidigt är den enskildes ansvar och självstyre viktigt att beakta. Trots kostråd och annan information som upplyser konsumenter om både de miljömässiga fördelarna och hälsofördelarna med en viss typ av konsumtionsmönster, är det svårt att påverka individers val av livsmedel och få en befolkning att ställa om sin kost. Att nå en förändring i konsumtion, och därmed även efterfrågan i produktionsledet, kräver långsiktigt och strategiskt arbete med insatser på flera olika håll i livsmedelssystemet och i övriga delar av samhället.

